Az erdélyi magyar anyanyelvü zsidóság.

I. Az imperiumváltozás előtt.

Az erdélyi zsidóság a magyarsággal való együttélés ezer esztendeje alatt nyelvben, kulturában és érzésben erősen asszszimilálódott. Ennek a természetes asszimilálódási folyamatnak az eredménye, bogy az erdélyi zsidóság tulnyomóan nagy többsége magyar anyanyelvü, magyar kulturáju népnek volt tekinthető a multban, mint ahogy Magyarországon a zsidókat önmaguk és mindenki zsidó vallásu magyaroknak tekintette. De azoknak tekinthetők ma is, mert egy évtized nem elegendő arra, hogy hosszu évszázadok természetes fejlődésének eredményében kialakult kulturát és nyelvet bármily erőszakos lépésekkel megsemmisiteni képes volna.

A Magyarországtól Romániához csatolt területen az 1910. évi népszámlálás 182.294 mózes hitü lakóst talált, akik közül 127.808 vagyis 70.11 százalék magát magyar anyanyelvünek vallotta. Nagyváradon a zsidók 97.4 százaléka, Szatmárnémetiben 94.1 százaléka, Aradon 96.1 százaléka, Temesvárt 65.3 százaléka, Kolozsvárt 93.2 százaléka, Marosvásárhelyt 96.8 százaléka magyar anyanyelvü volt.[1])

Polgári és politikai jogok tekintetében teljesen egyenjoguak voltak. Az 1867. évi XVII. t. c. az ország izraelita lakósait a keresztény lakósokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogositottnak nyilvánitotta s minden ezzel ellenkező törvényt, szokást vagy rendeletet megszüntetett. Nem voltak tehát másodrendü állampolgárok, életük és vagyonuk biztonsága teljes volt.

Vallásukat szabadon gyakorolhatták és az 1895. évi

[1]) Magyar Statisztikai Közlemények 61. köt., 248. old.

XLII. t. c. az izraelita vallást bevett vallásnak nyilvánitotta.

Iskolai téren teljes szabadságot élveztek. Saját hitvallásos elemi és középiskolákat tarthattak fenn (32 elemi és 2 középiskolájuk volt Erdélyben). Gyermekeiket szabadon és minden korlátozás nélkül iskoláztathatták az állami és a többi felekezeti iskolákban, tehát a gör. kel. és gör. kath. román tannyelvü felekezeti iskolában is. (Belényesen, Balázsfalván, Naszódon és Brassóban.)

Az ipar és kereskedelem terén, ugyszintén a vezető intelligenciában, nemkülönben a közhivatalokban egyaránt érvényesülhettek, sőt számarányukat erősen meghaladó mértékben voltak képviselve.

II. **Az imperiumváltozás után.**

„...ha összehasonlitjuk a romániai zsidóság mai helyzetét a háboru előttivel, azt látjuk, hogy egyetlen vivmány az alkotmánytörvény papirosára irt egyenjoguság, melyet az ókirálysági zsidók kaptak ajándékul a békeokmányban. A *csatolt területek* zsidósága ellenben csak megcsorbitást szenvedett az egész vonalon.”

Ezt a helyzetképet vázolta az az elnöki jelentés, amely az 1926. október 26-án Temesvárt tartott izraelita hitközségek szövetségének közgyülésén hangzott el.

A Kolozsvárt 1929. juliusában megtartott hasonló nagygyülésen csak annyit állapithat meg az elnökség, hogy „a törvényesség jelszavával utnak indult uj kormány elviselhetőbb atmoszférát teremtett.”

Bár jelentős haladásként szögezi le az elnöki jelentés a költségvetésbe felvett 10 millió lej egyházi segélyt az eddig ily cimen szereplő 400 ezer lejhez képest, egyuttal megállapitja, hogy ez az összeg is messze elmarad jogos igényeik mögött.

Az antiszemitizmus, mely 1923-tól kezdve lép fel támadólag, kilengésekre ragadtatta magát. 1927. december 8-án érte el tetőpontját a nagyváradi, kolozsvári, bánffyhunyadi rombolásokkal, ahol nemcsak a zsidó családok üzleteit rombolták le, hanem a zsidók templomait is szétzuzták és kegyszereiket megszentségtelenitették.

A zsidókat, akiket a magyar statisztika mint felekezetet mutatott ki, a román hivatalos felfogás már a párisi békekonferencia elé terjesztett memorandumában külön etnikai kisebbségnek tekinti s nem gondolva azzal, hogy a zsidók nem szerepelnek valamennyien a magyarok közt, egész számukat levonja a magyarok lélekszámából, jóllehet a magyar statisztika pontosan kimutatja, hogy hányan vannak a nyelv alap-

ján a magyarok, a németek, a románok stb. közé sorozva.

A megnagyobbodott Románia hivatalos felfogása azóta is az etnikai kisebbségek között szerepelteti a zsidókat, tekintet nélkül anyanyelvükre, sőt minden átmenet nélkül egyedül azt a választást teszi lehetővé, hogy vagy román vagy héber nyelvet valljanak magukénak anyanyelv gyanánt.[2])

Nem célunk e helyen az „origina etnică" (faji származás) kérdésével foglalkozni, csak arra utalunk, hogy a zsidókat nem kezelik külön nemzetiségként Magyarországon, Ausztriában, Németországban, Norvégiában, Svájcban, Franciaországban, stb., stb. *Azokat a zsidókat tehát, akikről kimutatható, vagy akik azt vallják, hogy anyanyelvük a magyar, mi a magyarság keretébe számitjuk.*

Udvarhely megyének székelykereszturi járásában a Kisküllő mentén fekvő Bözödujfaluban laknak azok a zsidók, akik nem a zsidó ősök 12 törzsének egyenes leszármazói, hanem magyar keresztény felekezetből kitért és a zsidó hitet fölvett emberek. Ez az u. n. *gér* zsidóság, amelynek egy kis maradványa él e helyen. Nincs köztük korcsmáros, hanem a föld szeretetétől átitatott napszámosok, földmüvesek, fuvarosok, 2–3 cipész, vagy szabó. Ezeknek a zsidó családoknak a száma ma kb. 22, akik közönséges szürnadrágban és daróckabátban járnak, hajnalhasadtával kelnek. A még néhány évtizeddel ezelőtt 60 családot kitevő gérzsidók száma 22-re apadt, mert egy része gyártelepeken, fürészvállalatoknál keresett munkaalkalmat, másrésze pedig városokba huzódott.

A hivatalosan 203 ezer 191 léleknek kimutatott erdélyi zsidóság közül 142 ezer 459 mózes vallásu lakóst magyar anyanyelve alapján magyarnak kell tekintenünk, mint ahogy anyanyelvük alapján a németséghez tartozik 59.928 és román 595 közülök.

---

[2]) Az 1921. szeptember 20-án Kolozsvárt megalakitott „Erdély-Bánáti Rabbiegyesület" alapszabályait többek között csak azzal a módositással volt hajlandó a miniszter jóváhagyni, ha hivatalos nyelve a román és nem a magyar lesz. Kortüneti dokumentum az a fölterjesztés, melyet 1922. szeptemberében tesz e tárgyban az egyesület a Vallásügyi Miniszterhez, kiemelvén azt, hogy „egymásközt csak magyar anyanyelvükön és némi nehézséggel egyházi nyelvükön, héberül tudnak érintkezni; alapszabályaikban tehát az a kitétel, hogy az egyesület hivatalos nyelve a román, csak fikció volna, amely nem illenék a maguk komolyságához és állásuk méltóságához".

A nagyváradi tankerületi inspektor a nagyváradi Zsidó Liceumhoz intézett 5948/1923. sz. rendeletében meghagyta, hogy a zsidó növendékeknek a vallást vagy románul, vagy héberül szabad csak tanitani, de semmi szin alatt sem magyarul. Ezt a rendelkezést a közoktatásügyi Miniszterhez 1923. november 20-án intézett felirat egyenesen „képtelenségnek" deklarálja. Rámutat arra, hogy sem a zsidó tanulók, sem hitoktatóik nem birják sem a román, sem a héber nyelvet oly mértékben, hogy a kettő közül bármelyiken tanulni, illetve tanitani tudnának.

(Az Erdély-Bánáti Rabbiegyesület közleményei. III. füzet, 9–15. old.)

Az erdélyi zsidók lélekszáma és területi elhelyezkedése.

A román statisztika Erdélyben az 1919. évi összeirások alapján 170.943 zsidót mutat ki[3]), az 1920. évi adatok szerint pedig[4]) 179.471 főre teszi; 1923-ban pedig 203.191 lélekszámban tünteti föl[5]), majd 1928-ban 184.340 főre becsüli őket[6]), legutóbb pedig 300 ezer főre teszi az erdélyi zsidók számát[7]).

Nem érdektelen azoknak az adatoknak rövid felvázolása sem, amelyek az erdélyi zsidóság területi elhelyezkedését tárják elénk. A városok és a vidék lakósságában ugyanis a zsidóság nagyon eltérő arányu elhelyezkedést mutat és az 1910. évi állapottal szemben igen jellemző ellentétet tár fel.

Erdély 49 városában 1910-ben 81.154 zsidó élt, e városok lakosságának 10.7 százalékát téve ki, ugyanekkor Erdély községeiben 101.140 a zsidók száma, mely a vidéki lakosság 2.3 százalékát tette ki. A városi és vidéki zsidó lakosság 182.294 száma az egész lakosság 3.5 százaléka volt.

1920-ban a 49 erdélyi város lakosságában már 90.575 lélekkel szerepel (11.1 százalék), a vidék lakosságának pedig a 88.896 főnyi zsidó már csak 2.1 százalékát teszi.

1923-ban pedig a román statisztika kimutatása szerint a városi lakosság 13.4 százalékát teszi ki az ott lakó 135.532 zsidó, viszont a vidéki népességben 1.5 százalékra csökken arányuk az ott található 67.659 lélekszámukkal.

Kétségtelenül megállapitható a fenti adatokból, hogy mig a zsidóknak 1910-ben csupán 44 százaléka volt városi lakós, addig 1923-ban 67 százaléka élt a városokban.

Az erdélyi magyar anyanyelvü zsidóság közéleti szervezettsége.

Az erdélyi zsidóság közéleti szervezettsége olyan különleges rétegeződést mutat, annyi árnyalatot és válfajt jegecesitett ki, hogy egyedülálló jelenségnek lehet tekinteni.

Tagadhatatlan, hogy más államokban is erősen kialakult a zsidóságnak különböző felekezeti árnyalata (ortodox, neo-

---

[3]) Buletinul Statistic al României 1921. évi 6–7. sz. 157–159.

[4]) *Martinovici-Istrate:* Dicţionarul Transilvaniei és „Erdély Statisztikája.

[5]) Buletinul Statistic al României 1925. évi 1. sz. 116. old.

[6]) „Logos” folyóirat 1928. évi 1. sz. 126–127. oldalain megjelent cikkben „Les cultes des minorités en Transylvanie”.

[7]) „Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul 1918–1928.” c. egyesülési évkönyv II. kötet, 835. old.

Egyébként az 1927. évi közigazgatási összeirásnak Nistor volt miniszter által nyilvánosságra hozott adatai szerint, egész Románia 16,940.074 lakosságából zsidó volt 779.993 (4.7%). „Generaţia Unirii” c. folyóirat 1929. ápr. 10-iki 1. sz., 7. old.

log stb.), másutt is erősen tért hóditott a cionizmus[8]) eszméje, de az imperiumváltozás által szült speciális közéleti szervezettségi rétegeződés itt Erdélyben ugyszólván egyedülálló tünet, mely az erdélyi zsidóság egységét felette széttagolja.

Az erdélyi magyar zsidóság a maga közéletét a következő szervezetekben éli:

1. Az Országos Magyar Pártban.
2. Az „Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség”-ben.
3. A „Román Zsidók Szövetsége” (Uniunea Evreilor Români) erdélyi tagozatában.
4. „B’nai B’rith” zsidó humanitárius világszövetség erdély-bánsági páholyaiban.[9])

Az utóbbi alakulattól eltekintve a másik három közéleti szervezettség közül az Országos Magyar Pártba tartozó magyar anyanyelvü zsidók élesen szemben állanak a Zsidó Nemzeti Szövetség és az Uniunea Evreilor Români kötelékébe tartozó zsidókkal.

Hogy számbelileg az erdélyi magyar zsidóság a felsorolt közéleti szervezettségének valamelyikéhez mekkora arányban tartozik hozzá, egyenesen lehetetlen megállapitani. Ennek a megállapitására még a választási statisztika sem nyujt adatokat.

A legélesebben szemben álló két – magyar anyanyelvü zsidókat is nagy számban magába tömöritő – közéleti szervezettségéről, a Zsidó Nemzeti Szövetségről és a Román Zsidók Szövetségéről kell rövid képet alkotnunk a következőkben.

Az *„Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség”* zsidó nemzeti kisebbségi alapon áll s a zsidóságot népi kisebbségnek tekinti, mely zsidó kisebbségi politikát folytat. Egyuttal azonban belekapcsolja az erdélyi zsidóságot a világon szétszórtan élő zsidók egyetemébe.

Erdélyben 1919-ben alakult meg. Megalakulásának első éveiben müködésének javarészét a zsidó jogvédelem köti le. De tevékeny akciót fejt ki a zsidó ifjuság zsidó nevelése érdekében s a zsidó kultura felépitése terén.

A „Román Zsidók Szövetsége” (Uniunea Evreilor Ro-

---

[8])A „cionizmus” gyakorlati fogalma a nemzeti otthon megteremtését jelenti. Herzl Tivadar föllépése óta és a világháboru befejezése után „Palesztina” zsidó állam megalakulása után a cionista világszervezet valóban uj jelentőséget nyert. De éppen az erdélyi zsidóság soraiban erősen érvényesülő különböző irányzatai mutatják, hogy milyen óriási ellentét uralkodik ezen a téren is a zsidók között. Öt különböző irányzat alakult ki az erdélyi cionista zsidók között.

[9])„B’nai B’rith” zsidó humanitárius világszövetségnek Erdélyben 5 páholya van cca 300 taggal (Kolozsvár, Marosvásárhely, Brassó, Nagyvárad, Szatmár). Magában egyesiti a legkiválóbb zsidó intellektuelleket vallási árnyalat, anyanyelv, politikai fölfogásra való tekintet nélkül.

mâni) 1909-ben alakult meg Bukarestben az ókirályságbeli zsidók polgári jogainak megvédése érdekében. Bennszülött Zsidók Szövetsége (Uniunea Evreilor Români Pământeni) néven. Mai nevét 1919-ben vette fel s müködését Erdélyre önálló tagozat alakjában 1923-ban terjesztette ki.

Az erdélyi zsidóság politikai képviselete.

Az eddigi 6 parlamenti választás eredményében az erdélyi zsidóság csupán 1927-ben jut képviselethez, amikor is az Országos Magyar Párt listáján dr. *Weisz Sándor,* az U. E. R.-nak a liberális párttal kötött egyezménye alapján pedig dr. *Jakobi Emil* jut be a parlamentbe. Az 1928. évi választások eredményében az O. M. P. listáján dr. *Hegedüs Nándor,* a nemzeti-parasztpárttal szövetkezett Zs. N. Sz. részéről pedig 2 erdélyi parlamenti tag képviseli az erdélyi zsidóságot.

A községi és megyei tanácsokban az erdélyi zsidóság számos taggal szerepel, akik részben az O. M. P. listáján, részint az ellenzéki listákon jutottak mandátumhoz.

Az erdélyi zsidóság egyházi szervezetei.

Az 1928. április 22-én kihirdetett uj vallásügyi törvény 21. §-ában fölsorolt történelmi vallások között ott látjuk a mózes vallást is különböző ritusaival. Az 1929. juliusában megszavazott ujabb vallásügyi törvény azonban már szétzuzza a hitközségek autonómiáját. Ez utóbbi törvényszakasz még nem lépett életbe.

Egységes egyházi szervezete a zsidóságnak nincs, mivel 3 különböző alakulatba tömörül, u. m. 1. az ortodox, 2. a neolog (statusquoante) és 3. a szefard hitközségekbe.

Az ortodox hitközségek szervezete.

Az 1920. augusztus 10. és következő napjain tartott nagyváradi kongresszus eredményében megalakult az erdélyrészi ort. izr. központi iroda, ugyanekkor lett megválasztva az 50 tagu képviselőtestület is. A központi iroda ideiglenes székhelye Beszterce s elnöke a besztercei főrabbi. A második nagyváradi kongresszus 1923. december 11-én – a kormány utasitására életbeléptetett uj választási rendszer alapján – uj képviselőtestületet választott, mely 1924. február 11-én tartotta Désen alakuló gyülését, megválasztván a központi bizottságot és a 18 tagu pénz- és gazdaságügyi tanácsot.

Az egyes hitközségek belső szervezete ugyanolyan, mint az imperiumváltozás előttiekké volt, számuk 86.

A kongresszusi és statusquoante alapon álló (Neolog) izr. hitközségek szervezete.

Szervezetük a jogfolytonosság alapján rekonstruált és a helyzet kivánta változásokkal, életbentartott magyarországi kongresszusi szabályrendeleten alapszik. Az 1922. augusztus 31-iki nagyváradi gyülésen megalakult „Erdély–Bánáti Hitközségek Szövetsége” 23 kongresszusi és 12 statusquoante jellegü hitközséget foglal magában, melyek 4 községkerületbe vannak osztva, Kolozsvár, Nagyvárad, Brassó és Temesvár székhellyel. Az ugyanakkor létesitett Országos Iroda, mivel a kormány ezt a szervezetet nem volt hajlandó elismerni, csupán a hitközségek közötti kapcsolatot, valamint a többi zsidó szervekkel szemben való képviseltetést végzi.

Az erdélyi zsidóság kulturális és társadalmi szervezettsége.

1. *Az Erdélyi Zsidó Árvagondozó* 1922-ben alakult meg az amerikai Joint Distribution Comittee kezdeményezésére. Élén az Orsz. Konferencia által választott központi bizottság áll, 33 helyi csoportja 12 körzetbe van osztva. Tagjainak száma 1926-ban 4424 volt s 2031 törzskönyvezett árvát nevelt s látott el. *Intézményei:* Kolozsvárt tanoncotthon és mechanikai mühely; „Tricotaje” harisnyakötő-mühely; Nagyváradon tanoncotthon; Szatmárnémetiben tanoncotthon, női és fehérnemü-varroda; Máramarosszigeten árvagondozó internátus 40 árvaleány részére; a nagyiklódi müasztalos, mülakatos és szabó mühely. Nyugati modern minták alapján szervezte meg „Pályaválasztási Tanácsadó”-ját, modern pszihoanalitikai laboratóriummal, melynek müködését azonban azzal az indokolással, hogy állami föladat, a kormány beszüntette. Ezeknek az intézményeknek a fenntartásához az amerikai Joint 1925-ben 5 millió 278 ezer lejjel járult hozzá; az erdélyi zsidóság pedig 1 millió 405 ezer lejjel.

Egészségügyi intézménye a borgói havasokban fekvő tihucai nyaralótelep, ahol az elmult években összesen 600 árvát nyaraltatott az Árvagondozó. Elnöke: dr. *Kertész Jenő* kolozsvári ügyvéd.

2. A Zsidó Kórházegyesület által fenntartott kolozsvári, az orth. hitközség által fenntartott nagyváradi és a Szatmárnémeti és vidéke által létesitett szatmári *zsidó kórházak;*
3. a kolozsvári *zsidó menza;*
4. az *Országos Zsidó Diáksegélyző Bizottság,* mely a külföldi főiskolára szorult erdélyi származásu szegénysorsu diákokat támogatja;
5. a *Barisszia, Aviva és Ezra* ifjusági szervezetek;

6. a Központi jogvédelmi iroda (megszünt 1928-ban);
7. *sportegyesületek* („Sámson" máramarosszigeti és „Haggibbor" kolozsvári);
8. *mükedvelő szintársulata* a kolozsvári „Habima";
9. a kolozsvári izr. Nőegylet által fönntartott *intézmények és napközi otthon;*
10. a nagyváradi *Zsidó Árvaház;*
11. az erdélyi *zsidó kishitel bankok*;
12. az *Uj Kelet* cimü magyar nyelvü cionista napilap Kolozsvárt, a Zs. N. Sz. orgánuma.

Az erdélyi zsidó iskolaügy.

Az imperiumváltozás előtt minden árnyalatbeli zsidó hitfelekezet számos iskolát tartott fönn. Ezek az iskolák is tekintélyes állami támogatást élveztek államsegély, tanszemélyzeti fizetéskiegészités cimén. 1918-ban a magyar állam az izraelita egyház tanitói- és tanárainak 40.000 koronát, államsegély cimén pedig 325.400 koronát folyósitott. A tanszemélyzet tagja volt a tanitói és tanári nyugdijintézeteknek.

Erdélyben 1918-ban 32 magyar tannyelvü hitvallásos elemi és 2 polgári iskolája volt a zsidóknak.

Az 1921–22. tanévben a zsidó elemi iskolák száma már csak 29. (Dicţionarul Transilvaniei 94. old.)

Az imperiumváltozást követő első évek idején a zsidó iskolák helyzete kifelé, a kormányzat felé kétséges, befelé, az iskolafenntartó hitközségek felé pedig válságos volt. A kormány a nyilvánossági jog megvonásával, iskolabezárásokkal nehezitette meg a zsidó iskolák életét is és igy iskoláik léte forgott állandóan kockán.

1919-ben és 1920-ban 4 uj zsidó középiskola létesült.

1. Az 1919. augusztusában megszünt nagyváradi magy. kir. állami főreáliskola helyébe – növendékei évtizedek óta 70–80 százalékban zsidó vallásuak voltak – a közszükséglet teremtette meg a *nagyváradi* zsidó liceumot az 1920–21. tanévben. A miniszterium engedélye szerint 5 évig magyarul tanithatott, de azután román, vagy héber tannyelvre kellett áttérnie. A kormány a liceumtól megvonta a nyilvánossági jogot. A liceumot a nagyváradi neolog izr. hitközség tartja fönn.

2. A temesvári ortodox és neolog zsidó hitközségek a Zs. N. Sz. támogatásával 1919-ben állitják föl a *temesvári* zsidó liceumot, melynek fiu-liceumon és leánygimnáziumon kivül fiu felsőkereskedelmi tagozata is van internátussal.

3–4. A *kolozsvári Tarbut* fiu- és leányközépiskola, melyeket a Tarbut Országos Zsidó Iskola Egyesület nyit meg

1920. szeptember havában. A kormány 1923. junius 23-iki rendeletével megvonta az iskola nyilvánossági jogát és kilátásba helyezte, hogy az iskola, mint magániskola is csak román tannyelvvel müködhetik. Ekkor az iskolák kurátoriuma áttért a román tannyelvü oktatásra, azonban nyilvánossági jogát nem nyerte vissza s igy kénytelen volt müködését beszüntetni. A két iskolának 3-ik évében cca 750 növendéke volt.

Jelenleg tehát az erdélyi zsidóknak 4 középiskolája müködik és pedig az imperiumváltozás előtt is fennállott 2 nagyváradi polgári iskolából átalakitott fiu és leánygimnázium, az 1919-ben létesült és a neolog izr. hitközség által fenntartott nagyváradi izr. liceum, továbbá a temesvári zsidó liceum. Előadási nyelvük teljesen román; nyilvánossági joguk megvan.

Az erdélyi zsidó főiskolai hallgatók.

Az 1919–1920. tanévben a kolozsvári román egyetemre beiratkozott az I. félévben 281, a II. félévben 458 zsidó hallgató, akik az összes hallgatóknak 15.4 százalékát (I. félév), illetve 21.3 százalékát tették ki (II. félév). A zsidó egyetemi hallgatók száma az 1920–21. tanévben 689-re (26%) emelkedett s az orvosi fakultáson egyedül 485 zsidó hallgató volt beiratkozva. Az 1921–22. tanévtől kezdve az antiszemita kilengések folytán számuk egyre csökkent, főleg az orvosi fakultáson, ahol az 1921–22. tanévben beiratkozott 357 zsidó hallgató (43.1%), száma az 1927–28. tanévben 13-ra (2.5 százalékra) csökkent. Az összes zsidó hallgatók száma ekkor 151 volt (5.5%). A zsidó egyetemi hallgatók kénytelenek voltak külföldi, főleg olasz egyetemekre beiratkozni. Az egyetemi diákmenzákba egyetlen zsidót sem vettek fel, külföldi tanulmányaira egyetlen zsidó segélyt nem kapott 1927-ig, amikor a zsidó menzák részére 1 millió lej segélyt vettek föl az állami költségvetésbe. Az 1920/21–1928/29. tanévekben 65 jogi és államtudományi, 359 orvosi és 2 bölcsészeti doktor került ki a kolozsvári egyetemet végzett zsidó hallgatók közül; ugyanekkor 33 gyógyszerész, 5 bölcsészeti és 9 természettudományi licenciátust szerzett. – E 10 év alatt fölavatott zsidó orvosdoktorok 34.7%-át tették ki a kolozsvári egyetemen orvosi diplomát szerzett hallgatóknak.